

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. rugsėjo 26 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė), Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pranešėjas) ir Agnės Tikniūtės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovo G. Š.** kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės J. Š. ieškinį atsakovui G. Š. dėl paramos priteisimo, tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, L. Š., K. Š..

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių tėvų pareigas materialiai išlaikyti savo pilnamečius vaikus, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė J. Š. pateikė ieškinį, kuriame prašo iš atsakovo G. Š. priteisti 600 Eur paramą kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis nuo ieškinio padavimo teismui dienos iki ieškovei sueis 24 metai ir ji mokysis aukštųjų mokyklų dieniniuose skyriuose bei 4737 Eur įsiskolinimą, susidariusį nuo 2020 m. spalio mėn. iki ieškinio padavimo dienos; bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Nurodė, kad iki pilnametystės tėvas (atsakovas) gera valia teikė išlaikymą mokėdamas po 225 Eur kas mėnesį, vėliau nustojo renti finansškai. Ieškovė studijuoja Jungtinėje Karalystėje, (duomenys neskelbtini) universitete, pagal (duomenys neskelbtini) programą. Dirbti mokslo metais nėra galimybių, nes reikia ruošti paskaitoms, atsiskaitymams, praktinėms užduotims. Studijos trunka nuo ryto iki vakaro, grafikas per savaitę kinta, studijos organizuojamos tiesiogiai ir kontaktiniu būdu, studijų grafikas išdėstytas per visą dieną. Studijoms finansuoti yra gavusi paskolą vieneriems metams, o vienas iš reikalavimų, siekiant gauti paskolą visų studijų metu, yra būtinybė gerai mokytis. Nei pajamų šaltinio, nei nekilnojamojo ar kilnojamojo turto neturi. Ieškovės išlaikymu rūpinasi motina L. Š. (trečiasis asmuo) ir seneliai L. ir B. L., brolis M. Š., tačiau šio išlaikymo nepakanka ieškovės poreikiams patenkinti. Be to, motina materialiai remia ir ieškovės seserį K. Š., kuri taip pat studijuoja aukštojoje mokykloje. Ieškovės būtiesiems poreikiams patenkinti išlaidų suma mėnesiui sudaro apie 1201 Eur (būsto nuoma, maistas, apranga, mokslai, poilsis, higiena ir kitas ugdymas). Atsakovas išlaikymo neteikė nuo to momento, kai ieškovė tapo pilnamete, todėl ji prašo priteisti paramos teikimo įsiskolinimą už laikotarpį nuo 2020 m. spalio 1 d. iki ieškinio padavimo dienos – 4737 Eur. Atsakovui buvo žinomas ieškovės siekis studijuoti užsienyje, jis tokį sprendimą palaikė, tačiau dėl konfliktinių santykių šeimoje vengia teikti paramą ieškovei.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Kauno apylinkės teismas 2022 m. birželio 22 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies: priteisė ieškovei iš atsakovo paramą po 550 Eur kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis nuo 2022 m. sausio 21 d. iki ieškovė studijuos Jungtinės Karalystės (duomenys neskelbtini) universitete pagal (duomenys neskelbtini) programą ir bus ne vyresnė negu 24 metų, 4986,79 Eur paramos įsiskolinimą, 640 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą; priteisė iš atsakovo į valstybės biudžetą 261 Eur žyminį mokestį ir 25,34 Eur procesinių dokumentų siuntimo išlaidų atlyginimą. Kitos ieškinio dalies netenkino.
5. Įvertinęs bylos įrodymus teismas pripažino, kad ieškovės turtinė padėtis yra sunki, o jos mėnesio pragyvenimo išlaidos būtiesiems poreikiams patenkinti yra ne mažesnės kaip 1100 Eur. Atsakovo argumentus, jog išlaidos kelionėms į Lietuvą neturėtų būti įtrauktos į būtinųjų poreikių išlaidų sumą, nes laisvu nuo studijų laiku ieškovė turėtų dirbti, teismas atmetė, pripažinęs, kad trumpalaikės kelionės aplankyti artimųjų jaunam,

kitoje valstybėje studijuojančiam žmogui yra būtinos tiesioginio bendravimo su artimaisiais poreikui patenkinti, be to, nėra pagrindo teigti, kad jei ieškovė atvyks į Lietuvą aplankyti šeimos narių, ji neturės galimybės dirbti. Teismas konstatavo, kad laisvalaikio ir atostogų išlaidų, per mėnesį sudarančių 30 Eur, padengimu ieškovė turi pasirūpinti savarankiškai, tad šių išlaidų prie būtinųjų poreikių nepriskyrė.

6. Vertindamas trečiojo asmens L. Š. turtinę padėtį, teismas nustatė, kad ji yra susituokusi su atsakovu, sutuoktiniai negyvena kartu, turtas nepadalytas, santuoka nenutraukta. L. Š. materialiai remia abi dukteris, studijuojančias dieninių skyrių aukštosiose mokyklose, jos iš darbo santykių gaunamos pajamos per mėnesį vidutiniškai sudaro 1400 Eur, kito pajamų šaltinio neturi, asmeninės nuosavybės teise valdo du miškų ūkio paskirties žemės sklypus, o bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės pagrindu – virš 25 nekilnojamojo turto objektų bei santuokos metu įkurtos (duomenys neskelbtini) 110 vnt. akcijų. Taip pat sutuoktiniai turi sodybą su įrengtu gyvenamuoju namu, kuris įregistruotas atsakovo vardu kaip nebaigtas statyti.
7. Vertindamas atsakovo turtinę padėtį, teismas nustatė, kad atsakovas asmeninės nuosavybės teise turi nekilnojamojo turto objektų, taip pat – bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teisės pagrindu kartu su L. Š. valdo nekilnojamąjį turtą bei (duomenys neskelbtini) 110 vnt. akcijų, dirba (duomenys neskelbtini) direktoriumi, gauna vidutiniškai 964 Eur darbo užmokesčių atskaičius mokesčius. Iš atsakovo banko sąskaitos išrašų teismas nustatė, kad atsakovas 2020 m. turėjo 9361,19 Eur santaupų, šias persivedė į savo atsiskaitomąją sąskaitą AB SEB banke, lėšos paimtos grynaisiais pinigais. Atsakovas taip pat yra ūkininkas, augina gyvulius, gauna paramą ūkiui iš Nacionalinės mokėjimo agentūros. Pajamų mokesčio deklaracijos už 2021 m. duomenimis, atsakovas gavo 34 034,94 Eur deklaruotų pajamų. Iš viso per mėnesį atsakovo gautų pajamų suma 2021 m., atskaičius gyventojų pajamų mokesčių, sudarė 2543,91 Eur.
8. Teismas, remdamasis bylos duomenimis, nustatė, kad atsakovas patiria įprastines pragyvenimo, sveikatos palaikymo išlaidas, moka būsto išlaikymo mokesčius paslaugų teikėjams, tad padarė išvadą, kad iš viso atsakovo įprastinių pragyventi reikalingų lėšų suma sudaro 500–550 Eur.
9. Atsakovo argumentus, kad tarp sutuoktinių buvo pasidalytos namų ūkio ir vaikų išlaikymo išlaidos – L. Š. išlaikė vaikus, o atsakovas apmokėjo kitas namų ūkio išlaikymo išlaidas, teismas vertino kritiškai, akcentuodamas, kad tokius argumentus paneigia atsakovo ir trečiojo asmens banko sąskaitų išrašų duomenų analizė: atsakovo mokėti komunalinių bei telekomunikacijų paslaugų mokesčiai, įskaitant dalį mokesčių už butą Alytuje apmokėti, vidutiniškai per mėnesį tesudarė 160–180 Eur ir negali būti laikomi lygiavėrciais dviejų besimokančių suaugusių vaikų išlaikymo išlaidoms.
10. Įvertinęs visumą nustatytų aplinkybių ir ištirtų įrodymų, teismas padarė išvadą, kad atsakovas yra finansškai pajėgus teikti išlaikymą ieškovei. Atsakovas ne tik dirba (duomenys neskelbtini) direktoriumi, kurios dalyvis yra, bet ir ūkininkauja bei gauna pajamų iš gyvulių pardavimo. Atsakovo gaunama Nacionalinės mokėjimo agentūros parama naudojama ūkiui plėsti ir išlaikyti, technikai pirkti, tačiau gautų pajamų iš gyvulių pardavimo dalį atsakovas gali skirti išlaikymui teikti. Atsakovas bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teise valdo ne tik didelio ploto žemės sklypus, bet ir trijų kambarių butą Alytuje, tačiau šio buto nesutinka nei parduoti, nei išnuomoti motyvuodamas ketinimu nutraukti santuoką, taip sąmoningai riboja galimybę sutuoktiniams gauti papildomų pajamų, kurias galėtų skirti ieškovės paramai. Teismas atsižvelgė ir į tai, kad atsakovas gera valia neprisideda ir prie trečiojo asmens K. Š. išlaikymo, kitų išlaikytinių, finansinių įsipareigojimų neturi. Besimokančių aukštosiose mokyklose vaikų paramos teikimo našta perkelta vienai vaikų motinai, jos tėvams ir suaugusiam sūnui, nors tokios pareigos pagal įstatymą jie neturi. Trečiojo asmens gaunamų darbo užmokesčio pajamų nepakanka paramai, kurios reikia ieškovei, teikti ir prisidėti prie kitos dukters išlaikymo.
11. Atsižvelgdamas į šeimos narių konfliktinius santykius, sutuoktinių tarpusavio nesutarimus, teismas nurodė, jog įrodymų daryti išvadai, kad ieškovė, atsisakydama bendrauti su tėvu ir palaikyti tarpusavio santykius, pažeidžia savo, kaip vaiko, pareigas gerbti tėvą, būti jam lojali ir piktnaudžiauja šeimos teisėmis reikalaujama priteisti išlaikymą, nepakanka.
12. Teismas, nustatęs, kad atsakovas pats apmokėjo dalį išlaidų, patirtų ieškovei laikant tarptautinį anglų kalbos egzaminą, kuris būtinai stojant į užsienio universitetus, atmetė kaip nepagrįstus atsakovo argumentus, jog jis nežinojo apie ieškovės pasirinkimą studijuoti užsienyje.
13. Įvertinęs ieškovės tėvų turtinę padėtį, teismas nustatė, jog ji yra panaši, todėl nusprendė, kad prie ieškovės būtiniesiems poreikiams tenkinti reikalingos sumos abu tėvai turi prisidėti lygiomis dalimis. Teismas ieškovės reikalavimą dėl išlaikymo įsiskolinimo laikė pagrįstu, be kita ko, taikydamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 376 straipsnio 4 dalyje nustatytą alternatyvų asmens (ar vaiko) teisių ar teisėtų interesų gynimo būdą, ieškovės išlaidas, patirtas lankant parengiamąsias studijas, priskyrė prie išlaikymo įsiskolinimo ir iš viso priteisė 4986,79 Eur išlaikymo įsiskolinimo sumą.
14. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal atsakovo apeliacinį skundą, 2022 m. gruodžio 22 d. nutartimi Kauno apylinkės teismo 2022 m. birželio 22 d. sprendimą paliko nepakeistą.
15. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad ieškovei finansinė parama yra būtina, kadangi ji neturi registruoto kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, pajamų negauna, pragyvena iš motinos bei kitų artimųjų teikiamos paramos.
16. Teisėjų kolegija taip pat pritarė pirmosios instancijos teismui, kad pirmaisiais studijų metais ieškovė negalėjo dirbti dėl adaptacijos užsienio šalyje periodo. Studijos vyko ne ieškovės gimtąja kalba, todėl mokytis, ruošti paskaitoms ieškovei buvo žymiai sudėtingiau ir tai, suprantama, užimdavo daugiau laiko. Universitetuose didelis dėmesys skiriamas studento savarankiškam darbui studijuojant literatūrą, ruošiantis paskaitoms, seminarams, rengiami rašto darbai, todėl apibendrinus pripažinta, kad ieškovės galimybės įsidarbinti mokantis pirmame kurse ir siekiant, kad nenukentėtų mokymosi kokybė, buvo gana ribotos. Tačiau vėliau ieškovė aktyviai siekė susirasti darbą, tai patvirtina byloje pateikti įrodymai. Be to, iš byloje esančių įrodymų nustatyta, kad ieškovė dirba nuotoliniu būdu, gauna nedidelį ir nepastovų atlyginimą ir tai patvirtina faktą, jog ieškovė siekia suderinti mokslą su darbu ir tokiu būdu bent iš dalies pasirūpinti pragyvenimui reikalingomis lėšomis.
17. Teisėjų kolegija konstatavo, kad atsakovas dar gerokai iki studijų pradžios žinojo apie ieškovės planus mokytis užsienyje ir nuo pat pradžios jiems pritarė, tačiau jau kurį laiką atsakovo santykiai su dukterimi yra pašliję, jie faktiškai nebendrauja, todėl kreipimasis į atsakovą studijų klausimu tokiais aplinkybėmis net ir nebūtų turėjęs prasmės. Atsakovo prieštaraštas dukters studijoms užsienyje iškilo pareiškus ieškinį dėl paramos priteisimo, todėl teismui nustatčius, kad ieškovei, kuri yra nuolatinė studijų studentė ir tai jos pirmoji kvalifikacija specialybei įgyti, būtina parama, manytina, kad atsakovas, kuris turi galimybes teikti išlaikymą ieškovei, negali būti visiškai nusišalinęs ar atleistas nuo ieškovės

išlaikymo, iki ji studijuos universitete.

18. Teisėjų kolegija nurodė, kad teismas 41 punkte, aprašydamas atsakovo turta, galimai padarė rašymo klaidą, tačiau atmetė atsakovo argumentą, kad teismas, neteisingai išvardijęs atsakovui priklausančią turta, netinkamai įvertino jo turtinę padėtį, kadangi, vertindamas abiejų tėvų turtinę padėtį, teismas padarė išvadą, jog ji yra panaši ir nenustatyta būtinybės nukrypti nuo tėvų išlaikymo pareigos lygių dalių principo.
19. Teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad atsakovo gaunama Nacionalinės mokėjimo agentūros parama naudojama ūkiui plėsti ir išlaikyti, technikai pirkti, tačiau gautų iš gyvulių pardavimo pajamų dalį atsakovas gali skirti išlaikymui teikti. Atsakovas bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teise valdo ne tik didelio ploto žemės sklypus, bet ir trijų kambarių butą Alytuje, kurį atitinkamai valdant ar juo disponuojant galima gauti papildomų pajamų. Teisėjų kolegija sutiko, kad visuma byloje nustatytų aplinkybių ir ištirtų įrodymų leidžia daryti išvadą, kad atsakovas G. Š. yra finansškai pajėgus teikti išlaikymą ieškovei.
20. Teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog atsakovas yra pajėgus teikti ieškovei 550 Eur paramą. Tokiu būdu, įvertinus atsakovo gaunamas pajamas ir jam priklausančią kitą turta, taip pat tai, kad atsakovas turi galimybę dar ir sutaupyti (tą patvirtina turėtos ir turimos lėšos banko sąskaitoje), atmetas atsakovo argumentas, kad paramos teikimas dukteriai reikšmingai pablogins jo gyvenimo kokybę.

III. Kasacinio skundo ir atsilepimo į jį teisiniai argumentai

21. Kasaciniu skundu atsakovas prašo panaikinti Kauno apylinkės teismo 2022 m. birželio 22 d. sprendimą ir Kauno apygardos teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškovės ieškinį atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 21.1. Teismai nepagrįstai nevertino atsakovo nurodytų svarbių aplinkybių – moralės normoms prieštaraujančio pilnametės dukters elgesio tėvo atžvilgiu. Tarpusavio pareigos lemia tiek išlaikymo, tiek pagarbos pareigas. Viena tokių pareigų yra tarpusavio išlaikymo pareiga, grindžiama šeimos ryšiais bei socialine tarpusavio atsakomybe, tuo tarpu ieškovė pareiškė, kad neketina išlaikyti atsakovo senatvėje. Taigi, nors teismai turėjo pareigą nustatyti, ar pilnametis vaikas (ieškovė) tinkamai vykdo savo pareigas, ar įgyvendindamas šeimos teises ir vykdydamas šeimos pareigas pilnametis vaikas laikosi įstatymų, gerbia bendro gyvenimo taisykles, geros moralės principus ir veikia sąžiningai, teismai šių aplinkybių nesiaiškino.
 - 21.2. Įpareigojimas apmokėti ieškovės pragyvenimo išlaidas visus 12 mėnesių per metus, nors ji studijuoja tik 7 mėnesius per metus, prieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.1921 straipsnio 1 daliai ir 3.200 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, CK 1.5 straipsnio nuostatomis. Ieškovei išlaikymas priteistas visus kalendorinius metus nepertraukiamai, nors ieškovė studijuoja 7 mėnesius per metus, o kitą laiką sudaro atostogos. Pareiga visiškai išlaikyti ieškovę perteklinius 5 mėnesius per metus, nors ji tais mėnesiais atostogauja, iškreipia šalių interesų pusiausvyrą, nemotyvuoja ieškovės prisiimti atsakomybės už savo gyvenimą bei sprendimus ir pasirūpinti savo pačios išlaikymu.
 - 21.3. Teismai taip pat nepagrįstai priteisė išlaikymo įsiskolinimą už laikotarpį nuo 2021 m. liepos 28 d. (vidurinės mokyklos baigimo) iki 2021 m. spalio 4 d. (studijų universitete pradžios), kadangi šiuo laikotarpiu, būdama pilnametė, ieškovė nesimokė pagal vidurinio ugdymo programą, formaliojo profesinio mokymo programą pirmajai kvalifikacijai įgyti ir nestudijavo aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės studijų formos programą.
 - 21.4. Įvertinant, kad ieškovės studijos trunka tik 7 mėnesius per metus vidutiniškai po 13–16 valandų per savaitę (maždaug 392 valandas per metus), ieškovės pastangos, iš esmės pasireiškusios tik paskolos studijoms gavimu (beveik jokių pastangų paskolai gauti nereikia, pakanka pateikti dokumentus), teismų nepagrįstai įvertintos kaip pakankamos.
 - 21.5. Apeliacinės instancijos teismo paminėtos ieškovės pastangos rasti darbą apskritai neturėjo būti vertinamos kaip sudarančios pagrindą tenkinti ieškinį, kadangi ieškovė darbo pradėjo ieškoti tik pasibaigus bylos nagrinėjimui pirmosios instancijos teisme, ir tikėtina tik dėl to, kad atsakovas aktyviai rėmėsi ta aplinkybe, jog ieškovė net nebandė rasti darbo. Vertindamas ieškovės veiksmus, atlikus praėjus netrumpam laikui po ieškinio pareiškimo, kaip įrodymą, kad „ieškovė siekia suderinti mokslą su darbu ir tokiu būdu bent iš dalies pasirūpinti pragyvenimui reikalingomis lėšomis“, apeliacinės instancijos teismas išėjo už ieškinio ribų ir aplinkybes, kurių pareiškiant ieškinį net nebuvo, kvalifikavo kaip įrodančias ieškinį. Tuo tarpu atsakovas neturėjo galimybės dalyvauti tiesioginiame šių įrodymų tyrime ar dėl jų pasisakyti baigiamosiose kalbose.
 - 21.6. Teismai netinkamai nustatė, kad atsakovo finansinės galimybės yra pakankamos 550 Eur finansinei paramai, reikalingai ieškovei, teikti. Pajamų mokesčio deklaracija už 2021 m. neturėjo atspindėti ir neatspindėjo faktinių ūkio išlaidų, kadangi atsakovas yra pasirinkęs leidžiamų atskaitymų pripažinimo būdą, kai leidžiamais atskaitymais laikoma 30 proc. nuo gautų pajamų (be dokumentų). Faktinės atsakovo ūkio išlaidos nustatytos nebuvo. Teismai 110 vnt. (duomenys neskelbtini) akcijų nepagrįstai vertino kaip vieną iš atsakovo geros finansinės padėties įrodymų, tačiau nepateikė argumentų, kaip akcijų nuosavybės teisė lemia atsakovo galimybes teikti išlaikymą. Teismai turėjo vertinti ne tik tam tikro turto turėjimą, bet ir galimybes atitinkamu turto disponuoti. Tuo tarpu iš esmės visas atsakovo turtas valdomas bendrosios jungtinės nuosavybės teise su ieškovės motina, su kuria santykiniai itin konfliktiški ir atsakovas neturi galimybės gauti sutuoktinės sutikimo disponuoti turto ir iš gautų pajamų teikti paramą.
 - 21.7. Pirmosios instancijos teismo sprendimu iš esmės konstatuota atsakovo kaltė dėl šeimos iširimo. Apeliacinės instancijos teismas šiuo aspektu tiesiogiai nepasisakė, tačiau sprendimą paliko nepakeistą. Nė viename teismo posėdyje ar šalių pateiktame procesiniame dokumente nebuvo atskleistos šeimos iširimo priežastys. Jų nenurodė nei ieškovė, nei atsakovas, nei kiti proceso dalyviai. Teismas, pasisakydamas dėl atsakovo kaltės šeimos santykiuose, ne tik išėjo už ieškinio ribų ir pasisakė dėl faktinės aplinkybės, kuria nėra viena šalių nesirėmė, bet ir sukūrė prejudicinį faktą, kad dėl šeimos santykių iširimo kaltas atsakovas.
22. Ieškovė atsilepimu į atsakovo kasacinį skundą prašo palikti nepakeistą Kauno apygardos teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartį, priteisti

bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimą. Atsiliepiamas į kasacinį skundą grindžiamas šiais esminiais argumentais:

- 22.1. Šioje byloje nebuvo analizuotas ieškovės paramos atsakovui teikimo (neteikimo) klausimas, o ieškovė nepripažino, kad neteiks ateityje paramos atsakovui. Be to, atsakovas ieškovės pasisakymus išima iš bendro bylos konteksto ir interpretuoja sau naudingesne linkme, dėl to tokios interpretacijos neatitinka tikrovės ir jų negalima vertinti kaip teismų padarytų materialiosios teisės pažeidimų. Atsižvelgiant į ieškovės jauną amžių ir patirtą emocinę įtampą teismo posėdžio metu, atsakovo brandą ir jo geranoriškumo nebuvimą ieškovės atžvilgiu, finansinę atsakovo situaciją, kad jis yra turtingas žmogus, turintis daug nekilnojamojo turto, ir kad mažai tikėtina, jog jam reikės paramos senatvėje iš ieškovės ar kitų jo vaikų, bet kokie ieškovės emociniai pasisakymai negali būti vertinami kaip piktnaudžiavimas šeimos teisėmis. Be to, pats atsakovas pažeidė teisingumo, protingumo, sąžiningumo principus, konstitucinį imperatyvą nepiktnaudžiauti šeimos teisėmis, kadangi gera valia neteikė ieškovei išlaikymo. Atsakovas, jei ateityje bus nedarbingas ir jam bus reikalingas išlaikymas, galės prašyti finansinės paramos iš ieškovės teikdamas ieškinį teismui ir įgyvendindamas savo teisę į išlaikymą.
- 22.2. Ieškovės paskaitos vyksta penkis kartus per savaitę nuo 9 val. iki 18 val., kiekvieną savaitę ir kiekvieną dieną paskaitų laikas ir skaičius yra skirtingi, paskaitų skaičius per savaitę svyruoja nuo dviejų iki keturių, kiekvieną savaitę pateikiamas naujas paskaitų tvarkaraštis. Be to, pats savaine paskaitų skaičius per savaitę nėra studento krūvį parodantis kriterijus. Universitetuose didelis dėmesys skiriamas studento savarankiškam darbui studijuojant literatūrą, ruošiantis paskaitoms, seminarams, rengiami rašto darbai.
- 22.3. Didžioji dalis studijų, kurias atsakovas nepagrįstai įvardija „atostogomis“, tenka studento savarankiškam darbui, mokslinės literatūros analizei, savarankiškų užduočių atlikimui, projektų parengimui, kursinių darbų rašymui ir pan. Nors tarp trimestrų yra laikas, kai nevyksta kontaktinės paskaitos, tačiau tuo metu yra užduotos savarankiškos užduotys, kurias studentai privalo įvykdyti, todėl turi intensyviai dirbti.
- 22.4. Teismai nepriteisė ieškovei išlaikymo įsiskolinimo už laikotarpį, kai ieškovė nesimokė, kadangi tokio reikalavimo ieškovė nebuvo pareiškusi. Ieškovei priteistas išlaikymo įsiskolinimas skaičiuojant po 225 Eur/mėn. už laikotarpį nuo 2020 m. spalio 1 d. (ieškovės pilnametystės) iki 2021 m. liepos 30 d. (mokymo įstaigos baigimo).
- 22.5. Teismai padarė teisingą išvadą, kad pirmaisiais studijų metais ieškovė negalėjo dirbti dėl adaptacijos užsienio šalyje periodo. Studijos vyko ne ieškovės gimtąja kalba, todėl mokytis, ruošis paskaitoms ieškovei buvo žymiai sudėtingiau ir tai, suprantama, užimdavo daugiau laiko. Be to, ieškovės darbo paieškos užtruko, nes ieškovė ieškojo ilgalaikės galimybės dirbti ne tik Lietuvoje, bet ir išvykus studijuoti į Jungtinę Karalystę, kad galėtų dirbti nuotoliniu būdu, tokiu būdu derinti darbą ir studijas. Ieškovė yra jauno amžiaus, neturi darbo patirties, bet visais įmanomais būdais stengiasi ne tik studijuoti gaudama aukštus įvertinimus, bet ir iš dalies tapti nepriklausoma.
- 22.6. Teismai tinkamai nustatė atsakovo turtinę padėtį. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nustatyta tvarka atsakovas 2021 metų pajamų deklaracijoje turėjo pateikti visas per metus gautas pajamas ir patirtas faktines išlaidas, mažinančias apmokestinamąsias pajamas. Todėl atsakovas turėjo visas galimybes 2021 metų pajamų deklaracijoje pateikti visas faktines su individualia veikla susijusias išlaidas, didesnes negu 30 proc. nuo gautų individualios veiklos pajamų, tačiau jis pasirinko kitą būdą ir nepasinaudojo galimybe deklaruoti faktines ūkio išlaidas. Sutiktina, kad vien įmonės akcijų turėjimas savaine nerodo geros akcininko turinės padėties, tačiau akcininkai pajamas gali gauti ir iš nepaskirstytojo pelno, išsimokėdami dividendus. Ieškovės teigimu, (duomenys neskelbtini) iki 2020 m. gruodžio 31 d. turėjo sukaupusi 1 856 144 Eur nepaskirstytojo pelno, o iki 2021 m. gruodžio 31 d. – 2 008 547 Eur. Nepagrįsti atsakovo argumentai dėl ieškovės motinos nepritrimto turto disponavimui, kadangi pats atsakovas teismo posėdžio metu nematė galimybių bendrosios jungtinės situoktinių nuosavybės teise jam priklausančią turtą parduoti ar nuomoti.
- 22.7. Kauno apylinkės teismo 2022 m. birželio 22 d. sprendime nenustatytas joks prejudicinis faktas dėl atsakovo kaltės, kadangi sprendime pažymėta, kad nagrinėjamoje byloje teismas nesprendžia dėl santuokos iširimo priežasčių ir situoktinių kaltės. Priešingai nei teigia atsakovas, teismai nevertino šeimos iširimo priežasčių ar situoktinių kaltės, šioje byloje minimos aplinkybės nebuvo įrodinėjimo dalykas.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl paramos pilnamečiam vaikui, studijuojančiam aukštojoje mokykloje, priteisimo sąlygų

Tėvų pareiga išlaikyti paramos reikalingus pilnamečius vaikus, ne vyresnius negu 24 metų ir besimokančius vidurinių, aukštųjų ar profesinių mokyklų dieniniuose skyriuose, yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.192¹ straipsnio 1 dalyje (2013 m. birželio 20 d. įstatymo Nr. XII-396 redakcija).

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2007 m. birželio 7 d. nutarime konstatavo, kad paramos reikalingų pilnamečių vaikų, besimokančių vidurinių, aukštųjų ar profesinių mokyklų dieniniuose skyriuose, išlaikymo institutas iš esmės skiriasi nuo nepilnamečių vaikų išlaikymo instituto; išlaikymo priteisimas pilnamečiams asmenims negali būti grindžiamas tokiais pat principais kaip nepilnamečiams. Priešingu atveju būtų paneigta pilnametystės samprata, įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir visoje teisės sistemoje.

Šiame kontekste svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo išaiškinimus, dar iki konkretaus pirmiau nurodyto teisinio reglamentavimo įtvirtinimo CK normose suformulavo galimus išlaikymo pilnamečiam vaikui, besimokančiam aukštojoje ar profesinėje mokykloje, priteisimo kriterijus, kurių vieni taikytini, sprendžiant dėl paramos būtinumo pilnamečiam besimokančiam asmeniui, kiti – dėl tėvų galimybių ją teikti (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 29 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2007; 2008 m. sausio 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-25/2008; 2008 m. balandžio 11 d.

nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-248/2008; išplėstinės teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-204/2009; 2015 m. kovo 6 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-121-313/2015; kt.). Kasacinis teismas nuosekliai laikosi praktikos, kad kiekvienu konkrečiu atveju turi būti sprendžiama dėl abiejų šių grupių kriterijų ir jie vertinami atskirai, t. y. nustatoma, ar išlaikymo prašančiam pilnamečiam besimokančiam asmeniui išlaikymas yra būtinas; įvertinamos realios tėvų galimybės tokį išlaikymą teikti. Pažymėtina, kad svarbu užtikrinti šių išlaikymo priteisimo sąlygų pusiausvyrą: net ir nustačius esant pirmosios grupės sąlygą – išlaikymo poreikį, toks išlaikymas negali būti priteisiamas nesant antrosios sąlygos – realių tėvų galimybių teikti išlaikymą pilnamečiam vaikui. Nagrinėjamu atveju teismai nurodytos kasacinio teismo praktikos laikėsi, įvertino abi šias sąlygas ir jas apibūdinančius kriterijus.

išėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad, pagal kasacinio teismo praktiką, sprendžiant dėl paramos būtinumo pilnamečiam besimokančiam asmeniui, įvertinami pirmajai grupei priskirtini kriterijai: sunki vaikų turtinė padėtis; paramos reikalingas pilnametis vaikas turi būti išnaudojęs visas protingas galimybes pats pasirūpinti mokytis reikalingomis lėšomis; sąžiningas pareigos mokytis vykdymas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 6 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-121-313/2015; 2015 m. balandžio 8 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-194-219/2015; 2015 m. gegužės 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-366-687/2015).

iginėjamoje byloje teismai, sprenddami ir pasisakydami dėl paramos būtinumo pilnamečiui aukštosios mokyklos dieniniame skyriuje besimokančiai ieškovei, nustatė, kad ieškovei mokymosi laikotarpiu materialinė parama yra reikalinga mokslui, pragyvenimo išlaidoms. Teismai atsižvelgė į visuotinai žinomą aplinkybę, kad žmogui reikia maisto, higienos priemonių, drabužių, avalynės, kad jis patiria susisiekimo viešuoju transportu išlaidų, taip pat į specifines aplinkybes, jog ieškovė studijuoja užsienio valstybėje, todėl patiria didesnes nei įprastines išlaidas (didesnės išlaidos pragyvenimui, išlaidos kelionėms į Lietuvą ir pan.). Teismai tinkamai nustatė ir įvertino ieškovės turtinę padėtį, nurodydami, kad ji neturi kilnojamojo ar nekilnojamojo turto, gauna atitinkamą paramą iš motinos bei kitų giminaičių, kitų pajamų negauna. Teismai įvertino ir tai, kad ieškovė yra pažangi studentė, t. y. sąžiningai įgyvendina teisę siekti aukštojo mokslo. Atsižvelgdami į tai, įvertinę besimokančios ieškovės pareigas didžiąją laiko dalį skirti mokymuisi, lankyti paskaitas, atlikti savarankiškas užduotis, teismai nusprendė, kad ieškovei būtina tėvų parama, kol ji baigs studijas. Apeliacinės instancijos teismas taip pat pabrėžė tikslo siekti išsilavinimo svarbą ir būtinas pastangas sudaryti sąlygas jaunam žmogui įgyti išsilavinimą. Įvertinę situaciją, teismai pripažino ieškovę išnaudojusia esamas galimybes pasirūpinti mokslams reikalingomis lėšomis, nekenkiant mokymosi procesui. Nors kasaciniame skunde atsakovas ginčija teismų išvadą dėl ieškovės pastangų susirasti darbą pakankamumo, teisėjų kolegija su šiais kasacinio skundo argumentais nesutinka.

eliacinės instancijos teismas, vertindamas ieškovės galimybes pačiai pasirūpinti savo pragyvenimui reikalingomis lėšomis, nustatė, kad ieškovė dirba nuotoliniu būdu, gauna nedidelį ir nepastovų atlyginimą ir tai patvirtina faktą, jog ieškovė siekia suderinti mokslą su darbu ir tokiu būdu bent iš dalies pasirūpinti pragyvenimui reikalingomis lėšomis. Atsakovo teigimu, įrodymai dėl ieškovės pastangų ieškant darbo bei gaunamų pajamų buvo pateikti pavėluotai ir tik apeliacinės instancijos teisme, todėl iš viso neturėjo būti vertinami, be to, iš šių įrodymų matyti, kad ieškovė pradėjo darbo ieškoti tik po pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo.

isacinis teismas yra išaiškinęs, jog siekiant, kad procesas vyktų sąžiningai, šalys nevilkintų proceso ir nepiktnaudžiautų savo teisėmis procese, įrodymai turi būti pateikiami pirmosios instancijos teisme (CPK 135 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 2 dalis). Bylos proceso eigai optimizuoti yra nustatyta, kad pirmosios instancijos teismas turi teisę atsisakyti priimti įrodymus, jeigu šie galėjo būti pateikti anksčiau, o jų vėlesnis pateikimas užvilkins bylos nagrinėjimą (CPK 181 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-701/2016, 49 punktas).

ta vertus, kasacinis teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad draudimas priimti naujus įrodymus apeliacinės instancijos teisme nėra absoliutus. Pagal kasacinio teismo praktiką, apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl kiekvieno naujo pateikto įrodymo, turi patikrinti ir įvertinti: ar buvo objektyvi galimybė pateikti įrodymus bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme; ar vėlesnis įrodymų pateikimas neužvilkins bylos nagrinėjimo; ar prašomi priimti nauji įrodymai turės įtakos sprendžiant šalių ginčą; ar šalis nepiktnaudžiauja įrodymų vėlesnio pateikimo teise (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-237-684/2019 33 punktą). Taigi apeliacinės instancijos teismas, net nustatęs, kad įrodymas galėjo būti pateiktas pirmosios instancijos teisme, turi nustatyti, ar nėra sąlygų taikyti CPK 314 straipsnyje išvardytas išimtis, ir šį įrodymą priimti. Teismas turi taikyti įstatymus, tik patikimais duomenimis nustatęs bylai svarbias faktines aplinkybes, todėl tuomet, kai nustatomas fakto klausimas, gali būti priimami nauji sužinoti, šreikalausti įrodymai, jeigu šalis šia teise nepiktnaudžiauja (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-38-969/2015; 2016 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-218-916/2016 14 punktą).

io atveju ieškovė apeliacinės instancijos teismui kartu su atsiliepimu į apeliacinį skundą pateikė naujus įrodymus ir šie įrodymai apeliacinės instancijos teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartimi buvo priimti bei pridėti prie bylos medžiagos. Teisėjų kolegija nurodė, kad kadangi ieškovės pateikti nauji įrodymai yra gauti jau po pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo ir yra tiesiogiai susiję su nagrinėjamoje byloje nustatinėjamomis faktinėmis aplinkybėmis, jie pridedami prie bylos ir bus vertinami kartu su kitais byloje esančiais įrodymais. Be to, teisėjų kolegija atsižvelgė į šių įrodymų vėlesnio pateikimo priežastis ir pažymėjo, kad nauji įrodymai priimami siekiant, kad civilinėje byloje, susijusioje su pilnamečio vaiko interesais, būtų objektyviai nustatytos esminės faktinės aplinkybės.

išėjų kolegija pritaria pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvadoms, kad pirmaisiais studijų metais ieškovė negalėjo dirbti dėl adaptacijos užsienio šalyje periodo, kad studijos vyko ne ieškovės gimtąja kalba, todėl mokytis, ruoštis paskaitoms ieškovei buvo žymiai sudėtingiau ir tai, suprantama, užimdavo daugiau laiko. Kartu darytina išvada, kad ir darbo paieškas ieškovė galėjo pradėti tik įveikusi adaptacinį laikotarpį, t. y. jau po pirmosios instancijos teismo sprendimo byloje priėmimo. Byloje nenustatyta, kad ieškovė piktnaudžiautų vėlesnio įrodymų pateikimo teismui teise, taip pat įrodymų priėmimas neužvilks bylos nagrinėjimo. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas šiuo atveju tinkamai sprendė naujų įrodymų byloje priėmimo klausimą, pagrįstai priėmė ir vertino byloje ieškovės pateiktus įrodymus dėl darbo paieškų bei gaunamų pajamų. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas tinkamai įvertino byloje esančių įrodymų visumą ir padarė pagrįstą išvadą, kad ieškovė taip pat yra išnaudojusi protingas galimybes pati pasirūpinti reikalingomis lėšomis. Atsižvelgdama į tai, kas nurodyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad byloje pagrįstai nustatyta, jog pilnamečiui ieškovei išlaikymas yra būtinas.

sakovas kasaciniame skunde kvestionuoja žemesnės instancijos teismų sprendimų pagrįstumą ir dėl poreikio ieškovės išlaikymui apimties.

Atsakovo teigimu, ieškovė mokosi tik 7 mėnesius, o likusius 5 mėnesius ji atostogauja, todėl atsakovas neprivalo teikti jai išlaikymo už laikotarpį, kai studijos nevyksta. Su šiais atsakovo argumentais sutikti nėra pagrindo.

žymėtina, kad atsakovas aplinkybes dėl tariamai nepagrįstos išlaikymo apimties pirmą kartą pateikė tik kasaciniame skunde, t. y. nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai dėl šių aplinkybių nepasisakė ir jų nenagrinėjo. CPK 347 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas kasaciniame skunde remtis įrodymais bei aplinkybėmis, kurie nebuvo nagrinėti pirmosios ar apeliacinės instancijos teisme, nes kasacinis teismas tikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu ir yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-30-378/2020, 17 punktą).

rs atsakovas bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu neteikė argumentų dėl ieškovės išlaikymo apimties, teisėjų kolegija turi pagrindo konstatuoti, kad atsakovo argumentai dėl ieškovės išlaikymo apimties laikytini nepagrįštais. Vien tai, kad kontaktinės paskaitos yra išdėstytos atitinkamais semestrais, savaime nepanaikina ieškovės poreikių tuo laikotarpiu, kai paskaitos nevyksta. Studijos yra tęstinio pobūdžio procesas, į kurį įeina tiek kontaktinės paskaitos, tiek pasiruošimas paskaitoms bei savarankiškas darbas, tiek studentų poilsio laikas, todėl nesutiktina, kad išlaikymas pilnamečiui ieškovei turėtų būti priteisiamas tik už laikotarpį, kai vyksta kontaktinės paskaitos. Ieškovės poreikiai išlieka nepriklausomai nuo atitinkamo studijų etapo.

ertinant kitą paramos pilnamečiui asmeniui pagrįstumo sąlygą – realias tėvų galimybes tokį išlaikymą teikti, pažymėtina, kad atsakovo turtinė padėtis yra nustatyta pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimais. Pagal CPK 353 straipsnio 1 dalį, kasacinė funkcija vykdoma remiantis bylą nagrinėjusių teismų procesiniuose sprendimuose nustatytais faktinėmis bylos aplinkybėmis. Nagrinėjant bylą kasacine tvarka fakto klausimai netiriami, todėl kasaciniame skunde ir atsiliepime į jį pateikti faktinio pobūdžio argumentai nevertinami ir nauji faktai nenustatomi. Šiuo atveju tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai nustatė, kad atsakovas yra finansiškai pajėgus teikti išlaikymą ieškovei, tuo tarpu atsakovas neįrodė, kad vertindami atsakovo turtinę padėtį teismai būtų pažeidę įrodinėjimą bei įrodymų vertinimą reglamentuojančias proceso normas, todėl teisėjų kolegija netiria, iš naujo nevertina atsakovo kasaciniame skunde nurodytų argumentų dėl atsakovo turtinės padėties.

isaciniame skunde taip pat nurodoma, kad išlaikymas pilnamečiui ieškovei buvo priteistas nevertinant ginčo situacijos pagal moralės normas.

Atsakovo teigimu, ieškovė pažeidžia savo kaip dukters pareigas, todėl atsakovui taip pat nekyla pareiga ieškovės išlaikyti.

nstitucinis Teismas savo doktrinoje pabrėžia, kad tėvų ir vaikų, net sulaukusių pilnametystės, santykiai daugeliu atžvilgių yra ypatingi, jų ryšiai yra konstituciškai vertingi. Tačiau tai savaime nereiškia, jog galima nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad pilnametystės sulaukusių vaikų savarankiškai priimtų sprendimų įgyvendinimo našta būtų besąlygiškai perkeliama tėvams, kurie tuos sprendimus priimančiams pilnamečiams vaikams jau neturi ir negali turėti jokios valdžios (tėvų valdžios). Įstatymų leidėjui apsisprendus įstatymu įtvirtinti tėvų pareigą materialiai išlaikyti savo paramos reikalingus pilnamečius vaikus, kai jie mokosi aukštesiose mokyklose, negalima paneigti kurių nors Konstitucijos ginamų ir saugomų tėvų teisių (*inter alia* (be kita ko), nuosavybės teisės) bei teisėtų interesų, kitų asmenų teisių bei teisėtų interesų (Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarimas „Dėl vaikų išlaikymo“).

nukrypstant nuo konstitucinės doktrinos, sprendžiant dėl tėvų galimybių teikti paramą pilnamečiam vaikui, kasacinio teismo praktikoje formuojami tokie kriterijai: tėvai turi realių galimybių teikti išlaikymą; negalima iš esmės pabloginti paramą teikiančių tėvų ir kitų šeimos narių turtinės padėties; išlaikymo priteisimas turi nedaryti esminės žalos ji teikiantiems tėvams ar kitiems asmenims; priteistą paramą turi būti įmanoma įvykdyti; tėvams patiems turi būti nereikalinga parama, globa (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 12 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-189/2007; 2012 m. kovo 22 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-119/2012; 2015 m. kovo 6 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-121-313/2015; 2015 m. balandžio 8 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-194-219/2015; kt.).

igrinėjamu atveju teismai, sprenddami dėl tėvų galybės teikti išlaikymą ieškovei, įvertino abiejų tėvų finansinę padėtį ir nenustatė kitų aplinkybių, dėl kurių paramos teikimas būtų negalimas. Iš dalies sutiktina su kasacinio skundo argumentais, kad sprendžiant dėl tėvų pareigos teikti paramą pilnamečiam vaikui turėtų būti vertinamos ir vaikų pareigos, taip pat vaikų elgesys pagal moralės normas. Vis dėlto, teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju teismai tinkamai įvertino byloje esančius įrodymus ir pagrįstai nekonstatavo tokių ieškovės pareigų tėvui pažeidimo ar moralės normoms prieštaraujancio ieškovės elgesio, kuris paneigtų kurias nors Konstitucijos ginamas ir saugomas tėvų teises, todėl ir šie kasacinio skundo argumentai atmestini kaip nepagrįsti.

sakovas, kvestionuodamas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus, taip pat nurodo, kad skundžiama nutartimi buvo nukrypta nuo kasacinio teismo praktikos, kadangi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-664-916/2015 pripažintas pagrįstu sprendimas nepriteisti išlaikymo pilnamečiui Vokietijoje pagal bakalauro studijų programą besimokančiai ieškovei, argumentuojant, *inter alia*, ir tuo, kad ji maždaug 12 valandų per savaitę studijas gali suderinti su darbu ir pati save išlaikyti.

gal Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 33 straipsnio 4 dalį, teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi savo pačių sukurty, o žemesnės instancijos teismai – ir aukštesnės instancijos teismų sukurty teisės aiškinimo taisyklių, suformuluotų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose. CPK 4 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad vienodos teismų praktikos formavimą įstatymų nustatyta tvarka užtikrina Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

nstitucinis Teismas 2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimuose, pasisakydamas dėl teismo precedento reikšmės, yra pažymėjęs, kad Konstitucijoje įtvirtinta bendrosios kompetencijos teismų instancinė sistema turi funkcionuoti taip, jog būtų sudarytos prielaidos formuoti vienodai (nuosekliai, nepriešaringai) bendrosios kompetencijos teismų praktikai, kad tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos taip pat, t. y. jos turi būti sprendžiamos ne sukuriant naujus teismo precedentes, konkuruojančius su esamais, bet paisant jau įtvirtintų ir taip garantuojant teismų praktikos vienodumą bei jurisprudencijos tęstinumą. Teismų praktika atitinkamų kategorijų bylose turi būti koreguojama ir nauji teismo precedentai tų kategorijų bylose gali būti kuriami tik tada, kai tai yra neišvengiamai, objektyviai būtina. Precedentų konkurencijos atveju (t. y. kai yra keli skirtingi analogiškose bylose priimti teismų sprendimai) turi būti vadovaujamas aukštesnės instancijos (aukštesnės grandies) teismo sukurty precedentu. Iš Konstitucijos kylančios maksimos, kad tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos taip pat, nepaisymas reikštų ir Konstitucijos nuostatų dėl teisingumo vykdymo, konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo, asmenų lygybės teismui principų, kitų konstitucinių principų nepaisymą. Konstitucinis Teismas 2007 m. spalio 24 d. nutarime yra nurodęs, kad teismų precedentai yra teisės šaltiniai – *auctoritate rationis*; rėmimasis precedentais yra vienodos (nuoseklos, nepriešingos) teismų praktikos, kartu ir Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo, įgyvendinimo sąlyga. Dėl to teismų precedentai negali būti nemotyvuotai ignoruojami. Teismams sprendžiant bylas precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo sukurty analogiškose bylose, t. y. precedentas taikomas tik tose bylose, kurių faktinės aplinkybės yra tapачios arba labai panašios į tos bylos, kurioje buvo sukurty precedentas, faktinės aplinkybės ir kurioms turi būti taikoma ta pati

teisė, kaip toje byloje, kurioje buvo sukurtas precedentas.

Kasacinio teismo konstatuota, kad vienoje byloje priimtas įsiteisėjęs teismo sprendimas kaip teismo precedentas gali būti taikomas kitoje byloje tik tada, kai pastarosios nagrinėjamos bylos esminės faktinės aplinkybės, lemiančios tos pačios teisės taikymą, yra tapačios arba iš esmės panašios kaip toje byloje, kurioje buvo sukurtas precedentas. Tam, kad būtų teisinis pagrindas atsižvelgti į ankstesnėse bylose suformuluotas teisės aiškinimo ir taikymo taisykles, nebūtina, kad visiškai sutaptų gretinamų bylų faktinių aplinkybių visuma, o pakanka, kad būtų tapačios arba esminių panašumų turėtų būtent tos aplinkybės, kurios buvo suformuluotų teisės aiškinimo ir taikymo taisyklių *ratio decidendi* (sprendimo pagrindas), t. y. kad būtų tapačios arba esminių panašumų turėtų (tik) tos teisiskai reikšmingos aplinkybės, kurių pagrindu ir buvo suformuluota atitinkama taisyklė. Tuo tarpu tapatumo arba esminio panašumo reikalavimai netaikytini toms teisiskai nereikšmingoms bylos aplinkybėms, kurios neturėjo teisinės reikšmės ir (arba) įtakos formuluojant atitinkamą teisės aiškinimo ir taikymo taisyklę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-27-701/2022, 62 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika; 2023 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-211-701/2023, 50 punktas).

Teisėjų kolegija iš esmės sutinka, kad atsakovo cituojamoje ir šioje byloje nagrinėti panašūs materialiniai teisiniai santykiai – tėvų pareiga materialiai išlaikyti užsienyje studijuojančius pilnamečius vaikus. Vis dėlto konstatuotina, kad šių bylų faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi. Atsakovo cituojamoje byloje nebuvo nustatytas pilnamečio vaiko išlaikymo poreikis, kadangi jis turėjo galimybę derinti studijas ir darbą, be to, nustatyta, kad atsakovas pagal savo finansinę padėtį išlaikymo teikti neišgali (pajamos nepakankamos, nes jis turi prisidėti prie trijų nepilnamečių vaikų išlaikymo, iš kurių vieno vaiko poreikiai dėl ligos yra žymiai didesni nei kitų vaikų). Šioje byloje yra nustatytas tiek ieškovės išlaikymo poreikis, tiek atsakovo finansinės galimybės tokią paramą teikti, todėl kasacinio skundo argumentai dėl galimo nukrypimo nuo kasacinio teismo praktikos atmestini kaip nepagrįsti.

Atsakovo vertinimu, žemesnės instancijos teismai nepagrįstai iš atsakovo priteisė išlaikymo įsiskolinimą ieškovei laikotarpiu, kai ieškovė nesimokė nei vidurinėje, nei aukštojoje mokykloje, t. y. už laikotarpį nuo 2021 m. liepos 28 d. iki 2021 m. spalio 4 d. Šie kasacinio skundo argumentai atmestini kaip nepagrįsti. Ieškovė ieškiniu nereiškė reikalavimo priteisti išlaikymo įsiskolinimo už laikotarpį, kai ji nesimokė. Teismai ieškovei priteisė išlaikymo įsiskolinimą (2250 Eur) skaičiuojant po 225 Eur/mėn. už laikotarpį nuo 2020 m. spalio mėn. (ieškovei tapus pilnamečiu) iki 2021 m. liepos 30 d. ((duomenys neskelbtini) baigimo). Taip pat už laikotarpį nuo 2021 m. spalio 1 d. (įstojimo į aukštąją mokyklą) iki 2022 m. sausio 20 d. (kreipimosi į teismą dienos) priteistas išlaikymo įsiskolinimas, skaičiuojant po 550 Eur/mėn. (iš viso 2004,84 Eur).

Teismai taip pat nustatė, kad nuo 2021 m. rugsėjo 19 d. ieškovė išvyko studijuoti į Jungtinę Karalystę, ten lankė parengiamąsias studijas (duomenys neskelbtini) universitete ir patyrė apgyvendinimo (248,36 Eur) bei mokėjimo už mokslą išlaidas (1006,54 Eur). Nors ieškovė šias išlaidas prašė priteisti kaip dalį periodinio išlaikymo, pirmosios instancijos teismas išlaidų, patirtų lankant parengiamąsias studijas, priteisimo klausimą sprendė priskirdamas jas prie išlaikymo įsiskolinimo ir už minėtą laikotarpį iš atsakovo priteisė 731,95 Eur. CPK 376 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad jeigu byloje pareikštas vienas iš įstatymuose įtvirtintų alternatyvių reikalavimų, teismas, nustatęs, jog tenkinti pareikštą reikalavimą nėra pagrindo, gali savo iniciatyva, kai yra pagrindas, taikyti įstatymuose nustatytą alternatyvų asmens (ar vaiko) teisių ar teisėtų interesų gynimo būdą. Teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju pirmosios instancijos teismas pagrįstai priskyrė ieškovės faktiškai patirtas išlaidas prie išlaikymo įsiskolinimo, kadangi jos buvo būtinos ir yra tiesiogiai susijusios su ieškovės būsimomis studijomis. Be to, dalies faktiškai patirtų pragyvenimo ir mokesčio už mokslą lėšų perkėlimas į įsiskolinimo sumą patenka į bendro išlaikymo materialinio reikalavimo dydį ir jo neviršija.

Teisėjų kolegija atsakovo teiginius, kad pirmosios instancijos teismo sprendime konstatuota atsakovo kaltė dėl atsakovo ir trečiojo asmens L. Š. santuokos iširimo, taip pat vertina kaip nepagrįstus ir perteklinius. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, pirmosios instancijos teismas aiškiai ir nedviprasmiškai sprendime nurodė, kad nagrinėjamoje byloje teismas nesprendžia dėl santuokos iširimo priežasčių ir sutuoktinių kaltės. Šiuo atveju atsakovo ir kitų šeimos narių tarpusavio santykiai buvo vertinti tik nustatant sąlygų dėl paramos pilnamečiam asmeniui teikimo egzistavimą, taip pat galimą ieškovės, kaip vaiko, pareigų pažeidimą.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

Apibendrinama išdėstytus argumentus teisėjų kolegija nusprendžia, jog kasaciniu skundu nepagrindžiama, kad byla nagrinėję teismai, iš dalies tenkindami ieškovės reikalavimą dėl išlaikymo priteisimo, pažeidė materialiosios teisės normas ir kad šis pažeidimas turėjo įtakos neteisėto apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo priėmimui (CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 359 straipsnio 3 dalis).

Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalies nuostatas, bylinėjimosi išlaidos atlyginamos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jas priteisiant iš antrosios šalies. Šioje byloje atsakovo kasacinį skundą atmetus, turi būti sprendžiamas priešingos šalies (ieškovės) patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisiant jį iš atsakovo klausimas.

Ieškovė pateikė įrodymus, pagrindžiančius kasaciniame teisme patirtas 1000 Eur bylinėjimosi išlaidas (už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą; apmokėta 2023 m. gegužės 5 d.). Šios išlaidos neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio patvirtinimo“ nustatytos maksimalios sumos, dėl to jų atlyginimas priteistinas ieškovei iš atsakovo.

CPK 96 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad jeigu iš šalies pagal šį straipsnį į valstybės biudžetą išieškotina bendra suma yra mažesnė už teisingumo ministro kartu su finansų ministru nustatytą minimalią valstybei priteistiną bylinėjimosi išlaidų sumą, teismas tokios sumos nepriteisia ir ji nėra išieškoma. Kadangi procesinių dokumentų įteikimo išlaidos neviršija 5 Eur dydžio sumos, jų atlyginimas nepriteistinas (CPK 96 straipsnio 6 dalis, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2020 m. sausio 13 d. įsakymas Nr. 1R-19/1K-2).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

Kauno apygardos teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti iš atsakovo G. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) ieškovei J. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) 1000 (vieną tūkstantį) Eur bylinėjimosi kasaciniame teisme išlaidų atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

isėjai

Danguolė Bublienė

Virgilijus Grabinskas

Agnė Tikniūtė